

Recensie

De lat omhoog in begaafdheidsonderwijs: bespreking van het proefschrift 'Raising the bar: The competencies of specialists in gifted education'

Lineke van Tricht, Bureau Talent & Radboud International Training on High Ability

Van Gerven, E. (2021). *Raising the bar: The competencies of specialists in gifted education* [proefschrift]. Universiteit van Hasselt, België. 509 pagina's, € 59,99, te bestellen bij de reguliere boekhandel

Sinds in het vorige regeerakkoord gelden vrijgemaakt zijn om het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen te verbeteren, wordt er in onderwijsland volop aan scholing gedaan. Of die scholing altijd van goede kwaliteit is, kan men zich afvragen. Eleonor van Gerven houdt zich al vele jaren bezig met het opleiden van leerkrachten in het basisonderwijs tot specialist begaafdheid. In haar dissertatie onderzocht zij huidige onderwijsparadigma's en visies op begaafdheid in Nederland en Vlaanderen. Deze bracht ze in verband met de bekwaamheidseisen van leerkrachten in het basisonderwijs om vervolgens een competentiematrix te ontwikkelen: een lat waarlangs het curriculum van opleidingen tot begaafdheidsspecialist in het basisonderwijs gelegd kan worden. De centrale onderzoeksvraag luidt: *Which competencies are necessary to provide gifted education that meets the needs of gifted students in an educational environment in The Netherlands and Flanders, which knowledge and skills are representative of these competencies, and what is needed to develop these competencies?* De titel maakt duidelijk dat de lat omhoog moet als het aan Van Gerven ligt.

Deel 1 van haar dissertatie schetst het begaafdheidsonderwijs in Nederland en Vlaanderen aan de hand van vijf belangrijke paradigmashifts van de afgelopen jaren. Uit de bespreking van deze verschuivingen volgen vijf domeinen van leerkrachtcompetenties: 1. Kennis hebben van concepten van begaafdheid; 2. Onderwijsbehoeften zien; 3. Onderwijsbehoeften begrijpen; 4. Tegemoetkomen aan onderwijsbehoeften; 5. Beoordelen van het effect van de gekozen interventie op de begaafde leerling. Deze competenties zijn een toevoeging aan de basiscompetenties waaraan leerkrachten in Nederland en Vlaanderen, volgens de Dublin-descriptoren, op bachelorniveau moeten voldoen. Van Gerven redeneert dat specialisten in begaafdheidsonderwijs, net als andere specialisten in het basisonderwijs, op een dieper niveau moeten worden opgeleid, namelijk op masterniveau. Vervolgens koppelt ze de bekwaamheidseisen voor leerkrachtcompetenties aan de domeinen voor begaafdheidsonderwijs.

In deel 2 zet Van Gerven het theoretisch raamwerk uit deel 1 om naar een praktisch instrument: een competentiematrix voor specialisten in begaafdheidsonderwijs. Dit doet zij door middel van aanvullend literatuuronderzoek en empirisch onderzoek naar het perspectief van verschillende stakeholders: onderwijsprofessionals (n=131), begaafdheidsspecialisten (n=103), ouders (n=83) en anderen (n=37). Ook vergelijkt ze de stakeholders in Nederland (N=299) en Vlaanderen (N=55) met elkaar. In de vragenlijsten maakt ze onderscheid tussen vaardigheden en kennis passend bij de domeinen en bekwaamheidseisen zoals beschreven in deel 1. Op deze manier komt ze tot 300 indicatoren. De respondenten kozen per competentie drie kennis- en drie vaardigheidsindicatoren die in hun ogen het beste de professionele competentie in begaafdheidsonderwijs weergeven.

De analyse laat zien dat indicatoren in de categorie ‘Stimuleren van zelfactualisatie’ overall het meest gekozen zijn. Verschillen zijn er ook. Ouders kozen vaker voor indicatoren in de categorie ‘Stimuleren van intrapersonaal functioneren’, waar begaafdheidsspecialisten vooral kozen voor de categorie gericht op ‘Algemene kennis en vaardigheden passend bij specialisten in het basisonderwijs’. Verschillen bleken er ook te zijn tussen de stakeholders in Nederland en Vlaanderen. Vlaamse stakeholders hadden voorkeur voor indicatoren in de categorieën gericht op inter- en intrapersonaal functioneren. De Nederlanders kozen vaker voor de categorie gericht op het stimuleren van effectieve leerstrategieën bij leerlingen.

In deel 3 worden theorie en praktijk geïntegreerd en bespreekt Van Gerven implicaties voor lerarenopleidingen. De verschillende voorkeuren van groepen stakeholders zijn op zich niet heel verrassend. Wel biedt dit inzicht een kans voor lerarenopleiders om hier expliciet aandacht aan te besteden, zodat de communicatie tussen ouders en scholen goed verloopt, wat de kwaliteit van het begaafdheidsonderwijs ten goede zal komen. Door leraren in opleiding meer inzicht te geven in de verwachtingen en voorkeuren van de verschillende groepen stakeholders en daarmee te laten oefenen in de praktijk, krijgen zij een breder perspectief mee en kunnen zij in hun toekomstige werk een intermediaire rol spelen bij het passend maken van onderwijs en begeleiding voor begaafde leerlingen. De competentiematrix kan gebruikt worden om curriculum te ontwikkelen voor de specialisatie begaafdheid in het basisonderwijs.

Legt Van Gerven hiermee de lat hoger? Om de kwaliteit van begaafdheidsonderwijs te verhogen, wil ze dat begaafdheidsspecialisten leerkrachten zijn die hun eigen kritische en professionele mening kunnen vormen over wat goed begaafdheidsonderwijs is. Daarmee geeft ze een belangrijke boodschap aan leerkrachten, leidinggevers en de overheid. Dé beste interventie of hét juiste perspectief op begaafdheidsonderwijs bestaat niet. Een observatie die ik volledig deel. De kunst voor de begaafdheidsspecialist is om verantwoorde keuzes te maken, gebaseerd op theoretische kennis én praktische vaardigheden. Met deze boodschap zorgt Van Gerven wel degelijk voor een hogere standaard, waarin de professionaliteit van de gespecialiseerde leerkracht meer gewicht krijgt dan nu weleens het geval lijkt. Als haar competentiematrix de standaard wordt voor opleidingen tot begaafdheidsspecialist in het basisonderwijs, zal dat de kwaliteit van het (begaafdheids)onderwijs ten goede komen.

Auteur: Eleonoor van Gerven

Recensent: Lineke van Tricht, Directeur Bureau Talent, freelance docent Radboud International Training on High Ability